

POSTANOWIENIE

Dnia 13 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku Poczty Polskiej S.A.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
przy udziale zainteresowanych A.C. i C. Spółki z o.o.
o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 października 2016 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 marca 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

uchyla zaskarżony wyrok.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 marca 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...], III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie Poczty Polskiej S.A. w [...] przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, I Oddział w [...] z udziałem zainteresowanych A.C. i C. Spółki z o.o. o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, uwzględniając apelację Poczty Polskiej S.A. w [...], uchylił wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 24 października 2014 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie Poczty Polskiej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 maja 2013 r., ustalającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia zdrowotne

z tytułu podlegania przez A. C. tym ubezpieczeniom na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.), stwierdził bowiem, że wykonywanie umowy zawartej przez Poczta Polską z C. na świadczenie usług w zakresie sprzątania i utrzymywania w czystości użytkowanych przez nią budynków oraz placów, chodników i schodów zewnętrznych zostało zlecone przez C. pracownikom na podstawie umów cywilnych; w wypadku zainteresowanej na podstawie umowy o dzieło, a to spowodowało, że te osoby świadczyły pracę na rzecz własnego pracodawcy. Sąd dokonał tych ustaleń na podstawie dokumentów, tj. umowy o pracę zainteresowanej z Poczta Polską S.A. z 1990 r. i porozumienia o zmianie jej warunków z dnia 10 sierpnia 2011 r., z zakresu czynności na zajmowanym przez nią stanowisku asystenta, z karty jej wynagrodzeń w 2011 r. oraz z umów o dzieło, które zawarła z zainteresowaną spółką C. w 2011 r. i z zestawienia podstaw wymiaru składek na jej ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za sporny okres, a także z protokołu kontroli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Oddziale Poczty Polskiej w B. Wartości dowodowej tych dokumentów strony nie kwestionowały. Uwzględniając poglądy wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 stycznia 2012 r. sprawie III UK 64/11 (niepubl.) oraz w uchwale z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSPN 2010 nr 3-4, poz. 46), Sąd pierwszej instancji przyjął, że Poczta Polska jako płatnik w stosunku do ubezpieczonych których mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej - stosownie do art. 32 tej ustawy - powinna uwzględnić w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe A.C. przychód uzyskany z tytułu wykonywania umów o dzieło od C. (art. 18 ust. 1a ustawy).

W apelacji Poczty Polskiej wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz decyzji z dnia 20 maja 2013 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, podnosząc niezbędną zdecydowania w przedmiocie zakresu obowiązku ubezpieczenia zainteresowanej-pracownika Poczty Polskiej z tytułu umów o dzieło, zawartych ze spółką C., wskazując na tę spółkę jako płatnika składek.

Sąd drugiej instancji uznał założenie skarżącego dotyczące konieczności wydania decyzji w przedmiocie objęcia zainteresowanej obowiązkiem

ubezpieczenia społecznego za nietrafne, jednak uwzględnił wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, dostrzegając, że „Sąd pierwszej instancji nie poczynił dla rozpoznania sprawy co do istoty sporu, koniecznych ustaleń faktycznych i sprawa wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego niemal w całości”. Konieczne jest - jak stwierdził - przeprowadzenie postępowania dowodowego w zasadniczej części, istotnej z punktu widzenia przedmiotu sporu, czyli oceny charakteru umów o dzieło ze względu na osiągnięcie przez Poczta Polską „w ostatecznym rozrachunku” korzyści z wykonania umowy przez jej pracowników. Wskazania co do dalszego postępowania obejmowały więc przeprowadzenie dowodu z przesłuchania zainteresowanej celem ustalenia, w jakim charakterze świadczyła pracę, a jakie usługi ramach umów cywilnoprawnych i w jakim czasie, oraz czy i przez kogo była nadzorowana przy wykonywaniu umów cywilnych oraz kto odbierał umówione dzieło, a przede wszystkim, czy w obu wypadkach zainteresowana wykonywała takie same czynności. Sąd drugiej instancji wskazał, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy należy zwrócić się do spółki C. o informację dotyczącą zasad rekrutacji osób do realizacji umów zawartych z Poczta Polską oraz przedmiotowego i podmiotowego zakresu odpowiedzialności względem Poczty Polskiej za wykonanie usług. Wskazał, że Sąd pierwszej instancji powinien także ustalić, kto był „odbiorcą” pracy zainteresowanej jako świadczącej usługi i względem kogo ponosiła ona odpowiedzialność za wadliwe wykonanie tej pracy, oraz czy Poczta Polska jako pracodawca miała świadomość świadczenia przez jej pracowników „pracy” w ramach umów cywilnoprawnych i czy były między stronami czynione ustalenia co do „przekazania” przez Poczta Polską swoich pracowników celem zawarcia z nimi umów cywilnych z C..

Sąd Apelacyjny wydał orzeczenie kasatoryjne na podstawie w art. 386 § 4 k.p.c., mając na względzie stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniach z dnia 29 kwietnia 2015 r., V CZ 17/15 (niepubl.) i z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV CZ 6/15 (niepubl.). Podniósł jednak, że przerzucenie ciężaru postępowania dowodowego na etap postępowania odwoławczego, w konsekwencji powodowałoby faktyczne pozbawienia strony „jednej instancji” i prowadziło do wypaczenia istoty procesu dwuinstancyjnego.

W zażaleniu organu ubezpieczeń społecznych zarzucono przede wszystkim, że ani w apelacji, ani w toku postępowania odwoławczego strona przeciwna nie przedstawiła merytorycznych zarzutów lub wniosków obejmujących ustalenie okoliczności wskazanych przez Sąd Apelacyjny, zatem jeżeli z urzędu Sąd ten uznał za potrzebne prowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego, to uzasadnione względami ekonomii procesowej było uzupełnienie braków postępowania w drugiej instancji, a wybór orzeczenia kasatoryjnego nie był prawidłowy.

Poczta Polska wniosła o oddalenie zażalenia jako niezasadnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji kontroluje zaskarżony apelacją wyrok i kontynuuje postępowanie rozpoczęte przed sądem pierwszej instancji, rozpoznając sprawę na nowo w sposób w zasadzie nieograniczony (art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.; por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadę prawną - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55). Uwzględniając apelację, powinien zmienić zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy (art. 386 § 1 k.p.c.), a o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji może orzec tylko w okolicznościach wskazanych w art. 386 § 2-4 k.p.c. Oznacza to, że orzeczenie kasatoryjne może nastąpić tylko w razie stwierdzenia nieważności postępowania lub istnienia negatywnych przesłanek procesowych albo stwierdzenia, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy lub gdy wydanie wyroku na szczeblu drugiej instancji wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny nie stwierdził, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji uzasadnił wyłącznie brakami postępowania dowodowego („sprawa wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego niemal w całości”), zatem należało stwierdzić, że nie istniały podstawy do zastosowania art. 386 § 4 k.p.c.

Trzeba podkreślić, że skład Sądu Najwyższego rozpoznający niniejsze zażalenie w pełni podziela stanowisko, iż potrzeba znacznego uzupełnienia postępowego dowodowego, na którą powołał się Sąd Apelacyjny, nie może

stanowią podstawy do wydania przez ten Sąd orzeczenia kasatoryjnego, a może być nią tylko konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, tj. gdy sąd pierwszej instancji nie przeprowadził w ogóle żadnego postępowania dowodowego albo przeprowadził dowody wyłącznie na okoliczności nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy lub gdy uchybienia formalne sądu pierwszej instancji powodują potrzebę powtórzenia przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego w całości (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, niepubl.; z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, niepubl.; z dnia 7 marca 2013 r., II CZ193/12, niepubl.; z dnia 17 kwietnia 2013 r., V CZ 129/12, niepubl.; z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, niepubl.; z dnia 28 listopada 2014 r., I CZ 75/14, niepubl.; z dnia 29 kwietnia 2015 r., V CZ 17/15, niepubl. i z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV CZ 6/15, niepubl.). Uzupełnienie postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji, nawet w przeważającym zakresie, nie prowadzi do osądzenia sprawy w jednej instancji - odwoławczej, lecz stanowi realizację apelacji pełnej, która bez wątpienia nie narusza konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji; por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2014 r., II CSK 509/13, niepubl.).

Jeżeliby Sąd drugiej instancji określił przedmiot sporu inaczej niż Sąd pierwszej instancji i w tym zakresie dostrzegł potrzebę uzupełnienia postępowania dowodowego, to nie może uchylić się przeprowadzenia koniecznych dowodów ze względu na ciążący na nim obowiązek ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1997 r., II CKN 162/97, OSNC 1997 nr 12, poz. 195).

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu (art. 394¹ § 1¹ związku z art. 398¹⁵ § 1 i art. 394¹ § 3 k.p.c.).